

Šindelář, Bedřich

[Ernstberger, Anton. Ferdinand von Schills Nachlass]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1959, vol. 8, iss. C6, pp. 115-116

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102761>

Access Date: 26. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

mem. Guicciardini mohl být historičtější právě proto, že na historii nekladl požadavek „mistrovat život“, zřídka se antických ideálů, tím i však i možnosti zobecnit skutečnost. Nepřekvapuje, že Guicciardini, zatvrzelý odpůrce florentské republiky, zvláště po r. 1529 podal ve svých závěrečných spisech jakousi pathologii současné politiky. Odtud jeho naturalismus. V politice, ať už tak či onak, rozhoduje mocenský pud. Člověk je vržen do světa, v němž nenachází nic pevného apod. Tato relativisace všech hodnot, již Guicciardini sám prožil a již se i aktivně zúčastnil v diplomaticko-politické praxi, má za následek i změnu názoru na svobodu. Svoboda se již nechápe jako aktivní vědomá účast na stáním životě, nýbrž jako osobní sekurita, mocensky chráněná individualita. Guicciardini však ještě nedošel k tak radikálnímu závěru, jako vytvoření stoupeni medicéjské diktatury. Sám chápal, s hlediska úzce stavovského zájmu nutnost medicéjské diktatury, na druhé straně však stavěl požadavek, aby Medicéjové vzali skutečně vážně v úvahu pomoc od svých „přátel“ (aristokracie). Šlo zřejmě o kompromis a je zásluhou Albertiniho, že ukázal, jak tento postoj prakticko-politický se nakonec obrazil i v samotném Guicciardiniho pojetí dějin.

Mnohem dále v „pathologii“ společnosti než Guicciardini šel Fr. Vettori. Vettori domyslel své pojetí dějin, z nichž tížádosť, osobní intrika, touha po moci, byla chápána jako hybná síla historického vývoje. Albertiniho rozbor Vettoriho má širší význam. Ve Vettoriho díle se po prvé střetáváme se všemi prvky tzv. nepřímé apologie spočívající právě ve vyzdvžení negativních stránek skutečnosti, ovšem zároveň i v důkazu, že tyto stránky jsou nutné. Je to protiracionalistický, protihumanistický postoj, snižující člověka (člověk je podle Vettoriho malý, egoistický, nicotný), líčící společnost jako duchovní zvířetina. Albertini velmi dobře ukázal, že metodologicky se s tímto postojem snoubí jakýsi psychologismus, detektivní vášeň při vyhledávání intrik v dějinách a konečně i bezmezný relativismus, jímž je možno vysvětlit jakoukoli skutečnost.

V závěrečných partiích líčí Albertini rozvoj florentinského dějepisectví v době principátu. Historikům tohoto období věnoval již kdysi velkou pozornost Ranke. Někteří z nich, jako např. Nardi stáli na republikánských pozicích, jiní se připojili na stranu medicéjského principátu. Historikové v této době byli již vyřazeni z politického dění, nepsali již politické úvahy a snažili se pouze popsat to, co se stalo. Politický zájem byl ubit a historická díla nemohla být ničím jiným, než učenými kompilacemi. Ve florentské akademii, v níž se soustředila řada těchto historiků, pěstovala se pak historie, která sice rozšířila heuristickou basi, která však pozbyla aktuálního politického významu. A proto tyto historikové, odtržení od života, stojí hluboko pod Machiavellim a Guicciardinim.

To jsou některé myšlenky z obsáhlé práce Albertiniho. Albertiniho práce ztělesňují protipositivistickou tendenci současné buržoasní historiografie. Je zajímavá tím, že positivismus nepřekonává intinicionismem, nýbrž jakousi odrůdou idealistického dialektického racionalismu, v němž ovšem Albertini není důsledný (zvláště přiřazení hospodářských dějin epochy je mechanické). Někdy se jeví příliš úzké spojení mezi politickou činností a světovým názorem. Odtud nedostatek imanentních rozborů, z čehož nakonec vyplyne, že se Albertini není s to vyvarovat relativismu. Zkoumá ideologii příliš vzhledem k jejímu významu a ne k její platnosti a její poznávací hodnotě. Nakonec v čtenáři vznikne dojem, že si Albertini vypomáhá analýsou existenciálních postojů jednotlivých osobností, a že někdy modernisuje.

Ačkoliv není možné dokázat, že Albertini byl ovlivněn marxismem přímo — znalost je při nejlepší zprostředkovanosti — je nutné uznat, že narazil na problémy, na něž musí upřít pozornost i marxistická historiografie a v řadě bodů se přiblížil k adekvátnímu řešení. Kniha názorně demonstuje, jak se i pro buržoasní historiky stává aktuální vyrovnat se s marxismem, který jedině je s to zaručit řešení nadřazených problémů na vyšší kvalitativní úrovni.

Jaroslav Kudrna

Anton Ernstberger, **Ferdinand von Schills Nachlaß**. (Bayerische Akademie der Wissenschaften, philosphisch-historische Klasse; Sitzungsberichte, Jhg. 1957, Heft 11). München 1958, stran: 16.

Drobný příspěvek A. Ernstbergera, známého u nás kromě jiného také z jeho předválečné činnosti na býv. německé univerzitě v Praze, je věnován objasnění osudu pozůstalosti po známém německém vlastenci, majoru Ferdinandu Schillovi, který povstal se svým oddílem proti Napoleonovi v době, kdy pruská vládní místa zatracovala Schillovu činnost a hodnotila ji jako vzpouru. Není pro nás bez zajímavosti, že Schillův původ je spojen s naším územím. Schill totiž pocházel z rodiny chalupníka na Chebsku, byl povýšen později za vojenské zásluhy do šlechtického stavu. Protože Ferdinand Schill padl koncem května 1809 ve

Stralsundu jako „rebel“, nařídil pruský král Bedřich Vilém III. zabavení jeho pozůstalosti. Jak ukázal Ernstberger, byla to pozůstalost velmi hubená (dva starší vozy, řada svršků, uniforem, bot a knihy), která vynesla po dražbě jen něco mála přes 153 tolarů. To tehdy odpovídalo majetkově nejvš možností chudšího drobného měšťana, zdaleka však ne možností zámožného měšťana a tím méně šlechtice, kterým Schill titulárně byl. Po pádu Napoleona dosáhl sice Schillův staršíkův otec rehabilitace cti svého syna, avšak vrácení konfiskované pozůstalosti se již nedočkal.

Autorovo podání je faktografické a objektivistické, bez náznaku snahy zapojit zkoumanou dílčí otázku do širší historické koncepce. Čtenář se tak nedoví přímo, zda autor patří do tábora těch buržoasních historiků, kteří Schillovu činnost podceňují či naopak. Cena Ernstbergovy drobné studie je především v tom, že je založena na starších výpiscích z materiálů vojenského archivu v Postupimi, který propadl na sklonku II. světové války zkáze.

Bedřich Sindelář

Wolfgang Gans Edler Herr zu Putlitz, **Unterwegs nach Deutschland**. Erinnerungen eines ehemaligen Diplomaten. Berlin, Verlag der Nation, 1956, stran 378.

Tato velmi zajímavá kniha, která vyšla do r. 1957 jen v NDR ve čtyřech vydáních a v r. 1957 v ruském překladu v Moskvě, má mezi memoárovou literaturou z prostředí někdejších německých diplomatů a politiků místo opravdu výjimečné. Třebaže baron Putlitz pochází z pruské junkerské rodiny, nechce být ve své knize ani v nejmenším ospravedlňovatelem nacistické éry v Německu, ba právě naopak. Touto svou koncepcí se Putlitz zásadně liší od svých „kolegů“ usazených dnes namnoze v adenauerovské Německé spolkové republice, z jejichž péra vycházejí práce typu takového Ernsta von Weizsäckera (*Erinnerungen*, Mnichov—Freiburg 1950), bývalého nacistického státního sekretáře v ministerstvu zahraničí, nebo paměti někdejšího ministra financí, „kouzelníka“ Hjalmara Schachta (*Mémoires d'un Magicien*, Paříž 1954, sv. 1—2) a jim podobných, kteří tu otevřeněji, tam zase skrytěji — a tím rafinovaněji! — se pokoušeli ospravedlňovat nejen vlastní činnost za nacismu, nýbrž zároveň i celý hitlerovský režim. Putlitzovy memoáry jsou zajímavé kromě jiného také tím, že pocházejí od autora, který dovedl mužně skoncovat se svou minulostí a rozejít se nakonec s třídou, ke které ho poutala rodová tradice mnoha staletí. Jeho kniha je důležitá zejména proto, že místa v německé diplomatické službě byla odedávna výsadou synů ze šlechtických a později i z významných kapitalistických rodin, kteří dnes spojili na život a na smrt svůj osud s adenauerovským režimem a jeho americkými protektory. Tito lidé proto utajují ze své diplomatické minulosti pečlivě všechno, co by mohlo kompromitovat je anebo dnešní západoněmecký režim. — Třebaže řada skutečností z Putlitzových memoárů je dnes již známa odjinud, tu přece jen jeho vývody znamenají jejich další potvrzení a hlubší ověření.

Autor začíná své paměti dozvuky listopadové revoluce v Německu, když se těsně před vánocemi 1918 vrátil z bojů I. světové války do Berlína. Putlitz šel vecku tradiční cestou pruských junkerských synků, když pak vojenskou blůzu s důstojnickými epoletami zaměnil za frak a cylindr diplomata. Jako diplomat výmarské republiky působil v Polsku, v USA, na Haiti a kromě toho z vlastní zkušenosti měl možnost zevrubněji poznat Francii a zejména pak Anglii. Za nacismu setrval ve službě. Působil nejprve jako německý diplomat v Londýně, později — od května 1938 — přešel do Haagu, odkud pak jako odpůrce nacismu uprchl krátce po vypuknutí II. světové války za dobrodružných okolností přispěním lorda Vansittarta do Londýna.

Putlitz je natolik čestný a upřímný, že nepopírá, že se z počátku dal na krátkou dobu oklamat vnějším pozlátkem některých nacistických hesel. Než poměrně brzo se mu podařilo přijít na kloub bezmezní proradnosti, surové omezenosti a nestoudné zločinnosti nacistického režimu jako celku, s jehož čelnými představiteli měl možnost dostat se do přímého styku při plnění svých úředních povinností. Zajímavá jsou proto místa z Putlitzových pamětí, ve kterých zpodobnil zrádné rysy takových individuí, jako byl Hitler, Goering, Goebbels, Ribbentrop, Rosenberg, Heydrich, Ley a jiní. Zločinná nezodpovědnost a dobrodružnost představitelů systému, který systematicky štvál německý lid do záhuby, příměly německého vlastence a antifašistu Putlitz, že „zradil“ hitlerovské Německo a přešel k „nepříteli“.

Jeho další osudy za války jsou velmi pestré a nejvš zajímavé. Třebaže Putlitz odešel do emigrace s pevným odhodláním bojovat proti hitlerovskému fašismu, setkal se ke svému zklamání u svých britských přátel s lhovostí. Byl proto po nedlouhém pobytu v Anglii přemístěn na ostrov Jamajku, kde žil více méně v podmínkách internovaného. Odtud se později dostal do Spojených států, kde jej čekal život bezprávného emigranta. Podobně jako